

ده فرمان

مربوط به مشهد و آستان قدس رضوی (ع)

درباره آستان قدس رضوی (ع) و مشهد مقدس تاکنون تعدادی سند و فرمان به صورت پراکنده در کتابها و نشریات ادواری نشر شده که همه همانند اسناد مشابه منابع و مآخذی اصیل و معتبر برای تحقیق در تاریخ خراسان و آستان منور آن است^۱.

ده سندی که در اینجا می‌بینیم تاکنون در دسترس نبوده و اینک برای نخستین بار نشر می‌شود آن طبع برای محققان در تاریخ خراسان و آستان

۱- از جمله آنچه در نشرات چاپ شده :

الف - سواد فرمانی از شاه خدا بنده صفوی مورخ ج ۱- ۹۸۷ (نامه آستان قدس : شماره ۱۶ ، ص ۴۳-۴۹) -

ب - فرمان مورخ ۱۳۲۳ آستان قدس با مهر مخصوص و فرمانی از فتحعلی شاه و دیگری از عباس میرزا و دیگری از محمد شاه (هفت ظفر از ناصرالدین شاه و فرمانی نیز از محمدعلی شاه همان مجله : شماره ۱۶ ، ص ۶۲ و شماره ۱۸ ، ص ۸۸-۸۹ و شماره ۱۹ ، ص ۱۰۷-۱۱۱ و شماره ۲۰ ، ص ۹۸-۱۰۰ و شماره ۲۱ ، ص ۸۷-۹۲) همه به عکس .

ج - پنج فرمان صفوی در مقاله‌ای به همین نام از نویسنده سطور به عکس و حروف (همان

مجله : شماره ۳۶) .

د - فرمانی از شاه عباس به عکس (فرهنگ ایران زمین) .

قدس قابل استفاده تواند بود . از این رقم پنج طفر اصفوی و چهار طفرای دیگر از دوره افشاریان و یکی نیز از آقا محمدخان قاجار است . این فرمان ها همه برای افرادی از خاندان جلیل رضوی مشهد صدور یافته که دودمانی اصیل و بلند قدر بوده و مردانی بزرگ و دانشمند از آن برخاسته اند . سلاله این بیت رفیع حضرت استاد سید محمد تقی مدرس رضوی است که اصل این اسناد را در اختیار دارند و پیام آن را به کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران مرحمت فرموده اند .

۱

فرمان مورخ ۱۰ شوال ۹۳۵ خطاب به دیوانیان و عمال ولایت مشهد مقدم رضوی (ع) به خصوص شیخ ابوسعید افراسیاب^۲ در مقرر داشتن مال و جهات و متوجهات دیوانی عالی جناب سیادت پناه سید غیاث الدین ابوصالح به سیورغال و انعام او :

ابوالغازی عیدالله بهادرخان سوزومیز .

دیوانیان عظام و عمال ولایت مشهد مقدسه رضیه به فخام به تخصیص معتمد و اتخواه کمال شیخ ابوسعید افراسیاب بدانند که سابقاً حکم شده بود که آنچه واجب مال و جهات و متوجهات بر کارزراعت و باغات و مستقالات و مراعی و مواشی عالیجناب نقابت پناه معالی دستگاه اسلام ملاذ ... را محمداً و اولاد عظام او بوده باشد در وجه انعام و سیورغال ایشان مقرر دانسته ، چیزی حواله ندارند . بنابراین حکم فرمودیم که به همان دستور مقرر دانسته ، اصلاً چیزی حواله ندارند و مطالبتی نکنند و از کل تکالیف معاف دانند و به انعام و

۲- نام این شخص در وقایع همین سال احسن التواریخ روملو ضمن شرح ماجرای حمله

طهماسب به خراسان دیده می شود (ص ۲۱۵ سطر ۱۹) .

Handwritten text in Persian script, likely a historical document or decree. The text is written in a cursive style and is arranged in several lines across the page. The document appears to be a formal order or decree, possibly related to military or administrative matters, given the use of terms like "فرمان" (order) and "مردان" (men/soldiers). The text is somewhat faded and difficult to read in detail, but the overall structure suggests a formal communication.

سیورغال عالیجناب سیادت پناه نقابت دستگاه ، بقیه خاندان نبوت نتیجه دودمان رسالت ، افتخار السادات و انقبا سیدغیاث الدین میرزا ابوصالح مقرردانند و هر ساله نشان و پرواچه مجددنطلبند. درین باب تقصیر ننماید .
تحریر آ فی ۱۰ شهرشوال سنة ۹۳۵ .

۲

فرمان شاه عباس دوم مورخ ج ۱-۱۰۵۵ در امضاء فرمانهای شاه عباس اول و شاه صفی در مورد تفویض تولیت و حق التولیه املاک وقف جدیدی^۳ آستانه مقدس رضوی و آب و قفی خیابان مشهد به سیادت پناه میرزا محمد محسن متولی مشهد^۴ :

حکم جهان مطاع شد آن که چون حسب الحکم نواب گیتیستان فردوس مکانی که به امضاء نواب خاقان رضوان مکانی مقرون گشته تولیت و حق التولیه آب خیابان مشهد مقدس معلی و املاک وقف جدیدی سرکار آستانه مقدسه منوره متبرکه و غیره به سیادت و تولیت و نظارت پناه ، عزت

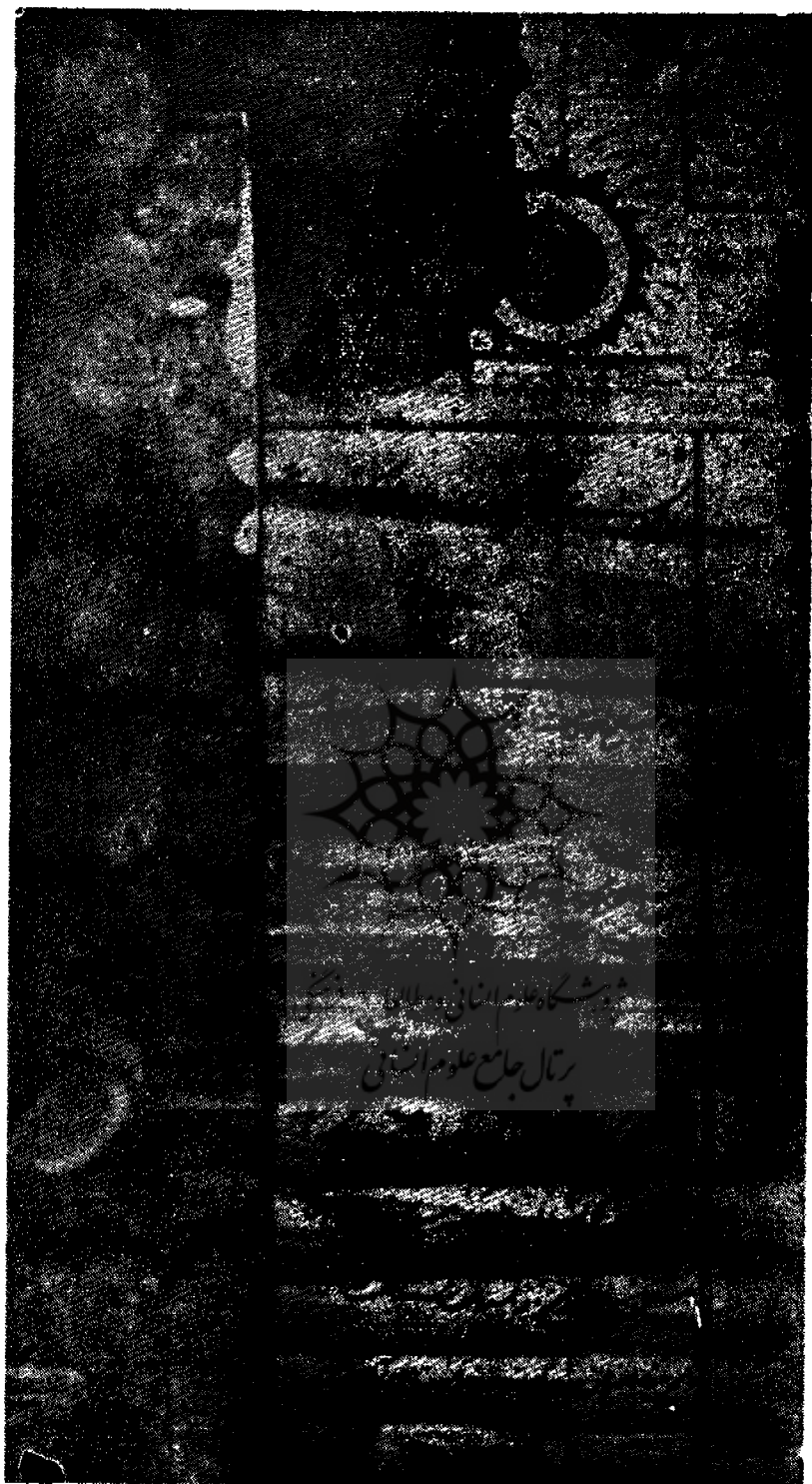
۲- این اصطلاح پس از تحویل و تحول های اوقاف کشور در دوره طهماسب اول پدید آمده و همبیر مقابل آن (اوقاف قدیمی) در اسناد آستانه حضرت عبدالعظیم به تکرار از جمله فرمان مورخ ۱۰۸۰ (ص ۹۹) و وقف نامه مورخ رجب ۹۶۱ (ص ۸۶) - و احکام و ارقام آستانه قم دیده می شود . درباره تقسیم موقوفات رضوی به قدیم و جدید ، عالم آرای عباسی ۱ : ۱۴۹ و خلاصه التواریخ : برگه ۱۷۶ ب قلم ۱۷۳۹ دانشگاه (وقایع سال ۹۷۴) دیده شود .

۴- میرزا محمد محسن رضوی فرزند میرزا الغ و پدر میرزا ابوصالح رضوی صدر ، در گذشته ۱۰۵۵ (وقایع السنین و الاعوام خاتون آبادی : ۵۱۵ ، مطلع الشمس ۲ : ۳۲۲ ، مکرم الامار ۲ : ۷۱۱) . نیز بنگرید به : نامه آستان قدس ، شماره ۲۵ مقاله آقای شانه چی و شماره های ۲۲-۲۳ مقاله آقای مولوی .

Handwritten Persian text in a cursive script, likely a historical document or manuscript. The text is arranged in approximately 10 horizontal lines, with some lines starting with a large, decorative initial letter. The script is dense and characteristic of the Safavid or Qajar eras. The document appears to be a formal decree or a significant administrative record.

ومعالی دستگاه ، عمده السادات والنجباء اعظام ، شمساً للسیادة والتولية و النظارة میرزا محمد محسن متولی مشهد مقدس متعلق ومرجوع و برقرار است و درین وقت سیادت و تولیت و نظارت پناه مومی الیه به پابه سریر خلافت مصیر آمده به انواع توجهات خسروانه سرافراز گردیده ، استدعاء امضاء نواب همایون ما نمود . بنا برین تولیت و حق التولیه املاک و آب و قفی مذکور را به دستور زمان نواب گیتیستان فردوس مکانی و نواب خاقان رضوان مکانی به سیادت و تولیت و نظارت پناه مومی الیه شفقت و مرحمت فرموده ارزانی داشتیم که لوازم و مراسم امر مزبور را مخصوص خود دانسته ، در ضبط و نسق محصولات و آبادانی محال و قفی چنانچه از سعی و جهد آن سیادت و تولیت و نظارت پناه زبید دقیقه [بی] فوت و فرو گذاشت نماید و حاصل و منافع آب مزبور را به دستور سایر موقوفات آن سرکار موافق طومار نسق به مصارف و جوب مصرف گرداند تا نواب آن به روزگار فرخنده آثار عاید گردد و سال به سال نسخه جمع و خرج منقحه به خط مستوفی آن سرکار بر آن درست داشته به درگاه معلی فرستد که مستوفی موقوفات ممالک محروسه در دفاتر عمل نماید . درین باب قدغن دانسته ، در عهده دانند .
تحریر آ شهر جمادی الاولی سنه ۱۰۵۵ .

فرمان شاه سلیمان صفوی مورخ رجب ۱۰۹۸ در مورد سیورغال اولاد مرحوم میرزا محسن رضوی که در آن از فرمان مورخ شعبان ۱۰۷۸ یاد شده است . در این سند از « صدر سابق ممالک » نیز در شمار فرزندان میرزا محسن مزبور نام آمده و مقصود ابوصالح رضوی است که در سال ۱۰۷۷ به صدارت عامه منصوب و در ۱۰۹۲ معزول و در اواخر

شعبان ۱۰۹۸ فوت شد (وقایع السنین والأعوام خاتون آبادی : ۵۲۹ و ۵۳۶ و ۵۳۹). سوادبی ازرقم صدارت او درمنشآت کتابخانه رشت - فیلم ۲۰۲۰ دانشگاه - آمده است (فهرست فیلم ها : ۲۱۵). مثالی مورخ ۱۰۸۰ از این صدر در اسناد آستانه حضرت عبدالعظیم (ص ۹۹-۱۰۰) دیده می شود. اوبانی مدرسه نواب مشهد در ۱۰۸۶ و ایوان مصالای همان جا در ۱۰۸۷ (مطلع الشمس ۲ : ۴۱۲). منتخب التواریخ خراسانی : ۷۳۶ چاپ علمیه اسلامیة . نامه آستان قدس ۱۹ : ۹۰-۹۲ ، ۴۳ و ۴۴ : ۲۰۴-۲۱۳ ، ۴۴ : ۴۹-۵۴ و ۲۰-۲۱ ، ۴۵ : ۱۰۵-۱۰۶ . مجله وحید ، شماره ۲۵ سال دهم : ۲۰۸-۲۱۱) بوده است .

شاه عباس اعلى الله فى الخلد مقامه

جد بزرگوارم طاب ثراه

شاه بابام انارالله برهانه

فرمان همایون شد آن که چون از سرکار ... خراسان تصدیق نمودند که از قرار پروانجات مطاعه صادره به تاریخ شهر شعبان سنه ۱۰۷۸ از جمله

۵- این شخص جز امیر محمد صالح رضوی مشهدی نگارنده جواهر الخیال (نامه آستان قدس ۱۹ : ۹۶-۱۰۰ . فهرست آستان قدس ۷ : ۲۹۸-۲۹۹ . فهرست منزوی ۴ : ۲۷۴۹) و لطائف الخیال (ذریعه ۱۸ : ۲۱۴-۲۱۵ و ۷ : ۲۳۲ . فهرست سپسالار ۲ : ۴۷۹-۴۸۰ . فهرست مجلس ۳ : ۶۳۴-۶۳۵ . فهرست منزوی ۴ : ۳۰۹۸-۳۰۹۹) است که این یکی ناسال ۱۱۰۴ زنده بوده است (ذریعه ۷ : ۲۳۲ . نامه آستان قدس ۲۵ : ۱۰۶) .

۶- در احکام دوره صفوی نام های مقدس و نام شاهان پیش سلسله که به مناسبتی در متن از آنان یاد می شد به احترام بالای مهر صاحب فرمان ، و نام شاهزادگان محترم کنار مهر نوشته و جای آن در متن اندکی باز گذارد می شد . لیکن در این سند جای درستی این نام ها دانسته نشد .

سیورغالات اولاد مرحوم میرزامحسن مبلغ^۷ هجده تومان و سه هزار و سیصد و نود دینار خراسانی نقداً جنساً بدین موجب از بابت مال و جهات قریه ابرده و غیره : ۱۸ تومان و ۳ هزار و ۳۹۰ دینار^۸
مقرراً حسب اثرسد

رسد صدر سابق ممالک رسد اولاد امجاد ذکور مرحوم معصوم میرزا که از بابت مال و جهات محال مذکوره فوق در وجه ایشان مقرر بوده ، مبلغ پانزده تومان و شش هزار و هفتاد و سه دینار و چهار دانگ و نیم و یک طسوج^۹ نه نوشته اند که حال ملک رعایاست و در بر آورد دفتر بامبلغ سیزده تومان و یک هزار و هفتصد و بیست و پنج دینار و چهار دانگ و نیم و یک طسوج و ...^۵ که درین وقت به تفصیل ضمن از محال ملکی ایشان به سیورغال مشارالیه مقرر گشته مساوی است در عوض به جهت دیوان ضبط نموده ، رسد تیول ... تیولدار را که تفسیر یافته و به سیورغال مقرر شده از محال مزبوره عوض دهند و این عارفه را انعام مخلد و عطیه مؤبد دانسته ، در دفاتر خود ثبت و مرقوم گردانند و در عهده شناسند .
تحریراً فی شهر رجب المرجب سنه ۱۰۹۸ .

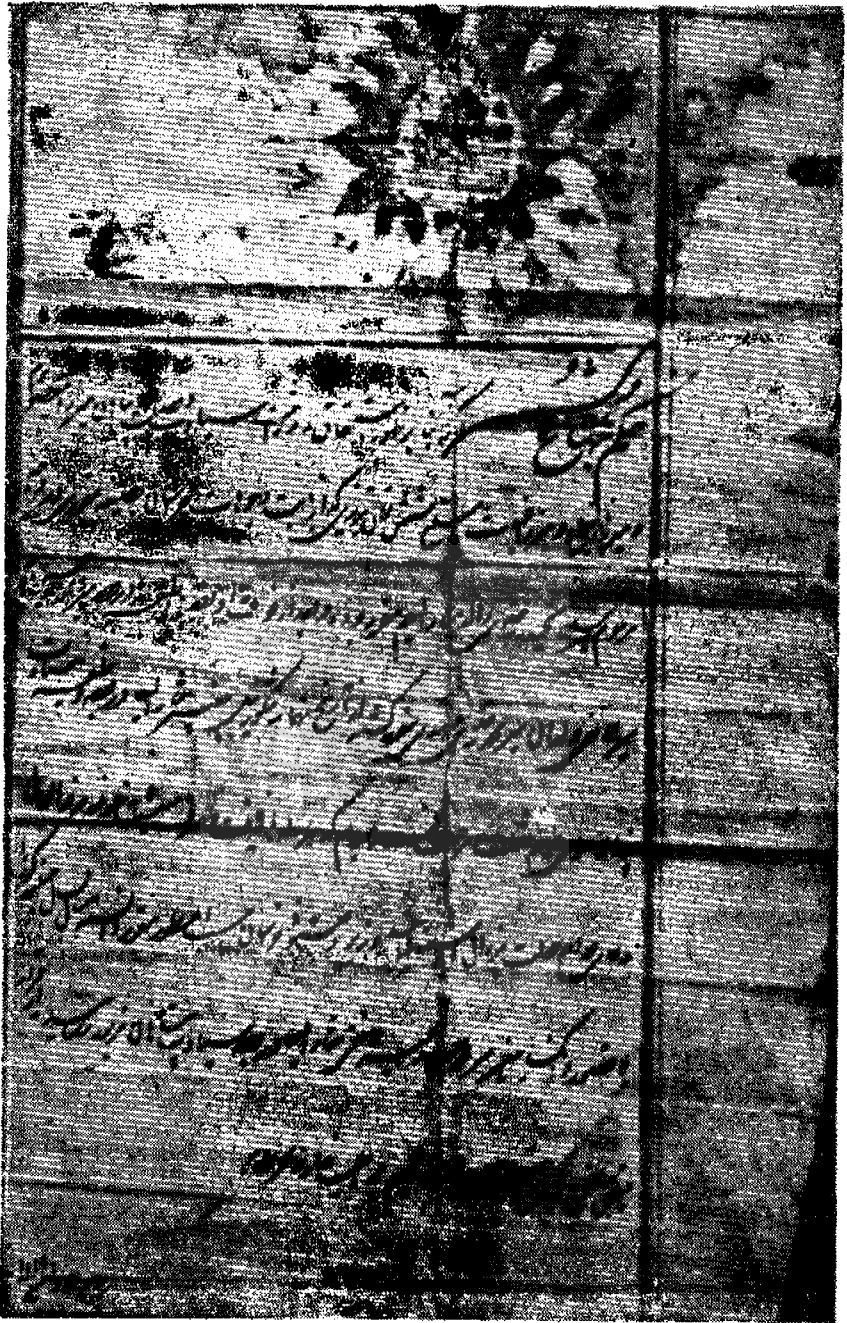
شوپشگاه علوم انسانی مطالعات فرهنگی

فرمان شاه سلطان حسین مورخ ع ۱ - ۱۱۱۹ در مقرر داشتن مبلغ شش تومان تبریزی از بابت وجوهات خراسان و ذقیقه میرسلطان حیدر رضوی در وجه فرزندان او میرزامعصوم و میرزاشجاع و میرزا غیاث .

۷- به حروف و سیاق .

۸- رقم به سیاق .

۹- به حروف و سیاق .

حکم جهان مطاع شد آن که بنابر ظهور استحقاق و وراثت سیادت و فضیلت پناهان میرزا معصوم و میرزا شجاع و میرزا غیاث مبلغ شش تومان تبریزی که از بابت وجوهات خراسان به صیغه مقرری در وجه مرحوم میر سلطان حیدر رضوی والد مشارالیه مقرر بوده و بعد از فوت او به صیغه وظیفه در وجه میر محمد حسین و میر علی نقی ولدان میر محمد رضای مشهدی مقرر گشته ، از تاریخ نه ماهه تنگوزئیل به تفسیر مشارالیهما در وجه و سیادت پناهان مومی الیهم شفقت و مرحمت فرمودیم که هر سائیه باز یافت و صرف معیشت خود نموده ، مرفه الحال به دعای دوام دولت بی زوال اشتغال نمایند. وزیر و مستوفی خراسان حسب المسطور مقرر دانسته ، سال به سال مبلغ مذکور را بلا قصور و انکسار به تفسیر میر محمد حسین و میر علی نقی مشارالیهما در وجه سیادت پناهان مزبور رسانیده ، از قرار قبض به خرج مجری دانند و هر ساله رقم مجدد طلب ندارند .
تحریراً فی شهر ربیع الاول سنه ۱۱۱۹ .

کتابخانه مدرسه فیضیه

فرمان شاهها سب دوم مورخ شوال ۱۱۳۹ درواگذارین خدمت خادمی حرم مطهر رضوی (ع) به سیادت پناه میرزا ابوطالب رضوی با مقرر داشتن مبلغ چهار تومان تقدوموازی هفت خروار غله در وجه وظیفه او :

حکم جهان مطاع شد آن که بنابر شفقت شاهانه درباره سیادت و نجابت پناه نظاماً للسیادة والنجابة میرزا ابوطالب رضوی خدمت خادمی حرم محترم آستانه مقدسه منوره مطهره متبرکه که سدره مرتبه عرش درجه را که به شیخ محمد حر مرجوع بوده و فوت شده از ابتداء نه ماهه قویئیل

کتابخانه

پندار طالب علم هرگز نیست که روزی از دست بگذرد که او در آن روز

در کتابخانه که در این روز و این وقت در آن کتابخانه در آن کتابخانه

و کتابخانه که در این روز و این وقت در آن کتابخانه در آن کتابخانه

در کتابخانه که در این روز و این وقت در آن کتابخانه در آن کتابخانه

در کتابخانه که در این روز و این وقت در آن کتابخانه در آن کتابخانه

در کتابخانه که در این روز و این وقت در آن کتابخانه در آن کتابخانه

در کتابخانه که در این روز و این وقت در آن کتابخانه در آن کتابخانه

در کتابخانه که در این روز و این وقت در آن کتابخانه در آن کتابخانه

در کتابخانه که در این روز و این وقت در آن کتابخانه در آن کتابخانه

به سیادت پناه مشارالیه که عائیجه متولی جلیل القدر تصدیق نموده مقوض و مرجوع ، و مبلغ چهار تومان نقد و موازی هفت خروار غله که در وجه وظیفه مرحوم مذکور مقرر بوده به همان دستور در وجه مومی الیه عنایت و مرحمت فرمودیم که هر ساله باز یافت و صرف معیشت خود نموده ، مرفه الحال به خدمت مزبور اشتغال نماید . عالیجاه متولی جلیل القدر و ناظر سموال مکان و مستوفی سرکار آن آستان ملائک پاسبان حسب المسطور مقرر دانسته ، سال به سال مبالغ و موازی مذکورین را واصل اوساخته ، موقوف ندارند و هر ساله رقم مجدد طلب نمایند .

تحریر آ فی شهر شوال الثمکم سنه ۱۱۳۹ .

بقیه دارد

شوریه شگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی